
Anmeldelser

Fart og træghed

Niels Brügger og Henrik Nørgaard Petersen (red.): *Paul Virilio — krigen, byen og det politiske*, Forlaget Politisk Revy, København, 1994, 248 s., kr. 198,-.

*

Byplanlæggeren Designius

I et Asterix-album fra 1972, *Byplanlæggeren*, forsøger Cæsar endnu en gang at trodse gallerbyens træghed over for det romerske kulturherredømme. Han pudser en arkitekt, Designius, på opgaven at indlemme gallernes landsby i byudviklingszonen. Romerbyen Urbanus projekteres, så området, der grænser op til gallerbyen, bliver del af en naturpark. Asterix' hjemby skal som en konsekvens gå i stå som total fredet 'slumrøby'. I forbindelse med skovrydningen slår projektet imidlertid fejl. Druiden Miraculix har forarbejdet agern, så de skyder op som fuldvoksne egetræer på et øjeblik. De lysninger, som slaverne og Designius skaber om natten, gendannes som tætbevokset skov om dagen. Da Urbanus-byen endelig står klar som udflytterby for romere, søger de gæve gallerer bare for at bekræfte deres ry som barbarer — med støjforurening (Trubadurix) og tilfældig vold (Obelix) og romerne fortrækker. Fremskridtet er endnu engang afværget, og gallerne fejrer til slut "sejren over romerne, over urbaniseringen — og over tiden, der ubønhørligt, uafvendeligt går..."

Uderzos og Goscinnys tegneserie illustrerer meget godt, hvordan krigerisk imperia-

lisme, urbanisering og kontrol over tiden i fremskridtets navn er sammenhængende størrelser. Gallerne er agrare populistere, der ved trylleriets, styrkens og traditionens hjælp gang på gang afværger romernes anslag. Men i denne historie må de gribe til *hastigheden* for at få naturen til at triumfere over kulturen. Kun derfor — og fordi Urbanus-byen ikke er udstyret med en bymur — kan træet som materiale seje over mursten og tegl. Kun derfor kan fremskridtets fart sagtnes og traditionens træghed geninstallere sig — i en fiktionær tid.

Byplanlæggeren Virilio

Den franske byplanlægger og arkitekt, Paul Virilio, har i Danmark i de seneste år inspireret mennesker med så forskellig uddannelsesbaggrund som idehistorie, arkitektur, samfundsfag, massekommunikation og det militære forsvar. Virilios tværfaglige, kulturfilosofiske projekt, der kan følges tilbage til 70'erne, forbinder nemlig krigen, byen og det politiske i én og samme fortsatte diskurs. På dansk er Virilio hidtil repræsenteret med *Synsmaskinen* (1989). Denne antologi, der meget velvalgt præsenterer Virilios værker (1975-1993) ud fra henholdsvis militære, urbane, politiske og billedteknologiske synsvikler, gør Paul Virilios 'fremtidsarkæologiske' projekt mere overskueligt og pædagogisk anvendeligt for en større læserkreds. Den militære horisont dækkes specifikt, oplysende, men uden de store perspektiver af Ronald Frederiksen og Nikolaj Knudsen og mere bredt af Anders Alpsten. Det urbane felt diskuteres kritisk af Henrik Reeh med udblik til Baudrillard.

Anmeldelser

Anders Michelsen giver informative læsninger af forfatterskabets begrebslige transformationer og knytter an til Popper. Marcus Schmidt argumenterer i et forsøg på at omgå Virilios skepsis og uden ironi for tele-demokrati. Samme "magtfunktionelle kybernetiske system" kritiseres som værende inhumant og en "demokratiets karikatur" af Henrik Nørgaard Petersen og Jens Qvesel, der også står for interviewet med Virilio i antologien. Knut Ove Eliassen og Finn Frandsen tager sig kompetent og kærligt af det synsmaskinelle aspekt i bogens sidste del.

Bogen indledes med en meget velkrevet artikel af Niels Brügger, hvori der redegøres for begreber og perspektiver fra såvel Virilios forfatterskab som fra de enkelte bidrag i antologien. Det er med inspiration fra såvel Heideggers filosofisk begrundede advarsel mod teknologien som Merleau-Pontys fænomenologiske skandering af subjektets orienteringsformer i verden, at den generelle acceleration vurderes i de forskellige teknikker og medier, som det vesterlandske menneske har anvendt siden senmiddelalderen. Fra byen som polis med en bymur, et forsvarsværk, der i fredstid også skiller ven fra fjende ændrer angrebs- og forsvarsteknikkerne sig gennem århundrederne i en stadig acceleration. Slagmarkerne ændrer sig, men det er altid den part, der bedst formår at kontrollere fjenden gennem overvågning, spionage, fælder, bevogtning og avanceret våbenbrug, der vinder. Hastigheden, hvormed anslagene kan praktiseres, er med andre ord kampens genstand. Slaget afgøres til vands, til lands, i luften

eller immaterielt gennem synsteknologiske styringssystemer (jvf. Golfkrigen). Anden verdenskrigs bunkerarkitektur bliver for Virilio et eksemplarisk udtryk for, at den urbane celle, bunkerens monolit, både kan fungere som overlevelsese- og overvågningsmaskine. Indelukket i bunkerens og med radiokontakt til det militære netværk bliver befæstningen af den europæiske vestkyst til en homogeniseret slagmark for soldaten (beboeren af det 20. århundredes centrumløse byer).

Virilios begreb for hastighed eller fart, dromologien (gr.: dromos = løb, væddeløb), får paradigmatisk karakter i forfatterskabet. Dromologien som "begrebsbillede" (Reeh) fremanalyserer politiske effekter af den logik, som anvendelsen af stadig mere forfinede teknikker til krigsførelse — og — sociale forbedringer (såkaldt 'teknologiske fremskridt') i fredstid, skaber. I lighed med McLuhan undersøger Virilio mediet, teknikken, midlerne til minimering af anstrenghed og afstand. Men hvor det McLuhanske perspektiv kan læses positivt ('den globale landsby'), er Virilios negativt eller pessimistisk. I forfatterskabets afsøgning af den konkrete relation mellem bevægelsens definition af tiden (som varighed) og rummet (som udstrækning), får bevægelsens hastighed i et materiale afgørende betydning for et fremtidsperspektiv, formuleret af Niels Brügger: "Rummets udstrækning vil blive mindre, indtil der bliver tale om et punkt, tidens varighed vil blive kortere, indtil der bliver tale om øjeblikkelighed, materialet vil blive mindre materielt, indtil det bliver immaterielt, og selve det, der bevæges, vil

---

Anmeldelser

---

være til stede flere og flere steder, indtil det er til stede overalt" (s. 18-19). Denne rapport om forsvindingens tilstand er antologiens to nyoversatte artikler (fra 1990 og 1994) samt interviewet (fra 1993) med Virilio eksempler på. Det er specielt den nye tele-kommunikation, der indvarsler såkaldt 'interaktivitet' foran skærmen samt cyberspace-teknikkerne, der gør det muligt at agere i immaterielle rum, som Virilio forsøger at begrebsliggøre i sin dromologiske fremtidshorisont. Menneskets krop kan nu teknologisk set reduceres til et punkt, til en stillesiddende invalid med forskellige proteser indbygget i, på og ved kroppen. Kroppen bliver immobil som en konsekvens af protesernes maskinelle hastighed. Ligesom det politisk myndige subjekt er i færd med at forsvinde til fordel for den telekommunikerede meningsmåling, forsvinder også kroppen som reference, som sted. Virilio er dog hverken teknologiforskrækket (som Merleau-Ponty) eller tilhænger af en utopisk tilbageskrivning (som Heidegger). Han erkender teknikkens fordele men gør stædigt opmærksom på de tragiske aspekter, der konkret er i færd med at underminere ikke bare økologien, men også demokratiet som politisk styreform.

Billedmaskinen som hukommelses-tab

Dromologien suppleres i løbet af forfatter-skabet med et andet begreb, dromoskopien, der angår den særudvikling til synssansens skærpelse, som vi har set realiseret i det 20. århundredes teknologiske ekspansion. Knut

Ove Eliassens stilistisk flotte præsentation af blikkets historie som en underlæggelse under en "instrumentel perceptions logistik", der forandrer billedets status fra at være et "spejl til at være virkelighedsproducerende", giver teoretisk nyttige udblik til Paz, Baudrillard, Panofsky og andre, så de æstetiske aspekter af filmen som "virkelighed, direkte og uformidlet" bliver klare.

Spørgsmålet om *reel* tid, eller 'sand' tid, som nogle forfattere vil det, i det telekommunikerede 'live'-TV tages op i flere af antologiens artikler. Der er ikke længere tale om re-præsentation, som vi kender det fra det traditionelle TV, hvor billederne i redigeret form og i forskudt tid videresendes. Der er nu tale om direkte præsentation, eller transmission, uden redigering fra et "ikke-steds sted", og det fører til et orienteringstab i tid og rum. Begrebet om 'reel tid' svarer i et mikrofysisk rum (ifølge Anders Michelsen) til begrebet om dromologi i et makrofysisk rum, og hastighedens absolutte målestok er i dette register lysets. Den kritiske afstand, eftertænksomhedens og overvejelsens tid forsvinder for borgeren såvel som for soldaten. Hastigheden, fascinationen af 'live'-sendingen, hvor seeren principielt set er til stede over hele kloden samtidig, mens han sidder i sin sofa, ved sit skrivebord eller sit instrumentbræt, skaber en form for paralysering, der går indad. Kroppen bliver i konsekvens heraf ifølge Virilio det næste område for intensiveret teknologi. Transplantationens revolution, genteknologieme, synsmaskinernes invadering af syns- og nærvebaner er allerede godt i gang.

Finn Frandsen forsøger sig wimponeret i

Anmeldelser

---

antologiens sidste artikel med en kritik af Virilios mediefilosofiske perspektiv. Det er specielt Virilios noget ureflekterede (læs oplysningsfilosofiske) modstilling af skriftkultur (som afstand) og billedkultur (som tele-nærvær), der debatteres. For selvom Virilio generelt undersøger teknikkerne som producerede i en konkret verden af tid, rum og bevægelse, selvstændiggør teknikernes instrumentelle aspekter sig ofte i det begrebsarkæologiske inventarium — måske forstærket af den næsten science-fiktion-agtige skrivestil. Frandsen spørger med Régis Debray, "om der ikke bag Virilios kritik af billedkulturen ligger en klassisk humanistisk opfattelse af *adskillelsen* mellem kultur og teknik". En adskillelse, der kunstigt subtraherer det kulturelle fra de tekniske elementer, som kulturen jo i mange henseender er et produkt af. I konsekvens af denne tænkning bliver spørgsmålet om etik hos Virilio til et spørgsmål om at skabe afstand, eftertænkksomhed, overblik — før der handles. En gedigen *Miraculix* er tiltrængt her, så tidsloops igen kan give en fornemmelse af varighed.

Et andet, noget uopdyrket område i Virilios 'byplanlægningszone' er æstetikken. Her ville et muligt udblik til Gilles Deleuze kunne give dette aspekt en berettigelse i og i forhold til teknologien. Deleuze deler ikke Virilios (og Baudrillards) pessimisme over for det re-præsenterende billedes forsvinden, der også bliver verdens, signifiéens forsvinden — og det "obskønes" herredømme. Med Deleuze (og Peirce) er det muligt at begribe billedstormen som en fremstilling af 'ren tid', løstrevet fra en men-

neskelig agent. En usentimental holdning, der ikke gør topografien til aflæsningens centrum. Et ikonisk register, der ikke baserer sig singulært på lighed, men som gør sig den ulejlighed at udstyre (billed)bevægelsen med en filosofisk eftertanke. Bevægelsen indeholder og reflekterer jo såvel tid som rum i og med sig. Og man kunne spørge: Relaterer dromologien sig ikke til et æstetisk-filosofisk register? Eller: Med hvilke midler vinder skildpadden over Achilleus i det mytologiske væddeløb?

Bodil Marie Thomsen